

HUOM! TÄMÄ ON RINNAKKAISTALLENNE

Rinnakkaistallennettu versio voi erota alkuperäisestä julkaistusta sivunumeroiltaan ja ilmeeltään.

Tekijä(t): Makkonen, Heli; Myller, Terhi; Airaksinen, Anne

Otsikko: 55+ -oppijoiden käsityksiä jatkuvasta oppimisesta: oppimista estäviä, tukevia ja mahdollistavia tekijöitä

Versio: Kustantajan pdf

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Makkonen, H., Myller, T., Airaksinen, A. (2024). 55+ -oppijoiden käsityksiä jatkuvasta oppimisesta: oppimista estäviä, tukevia ja mahdollistavia tekijöitä. Pulssi-portaali 3.4.2024.

<https://www.karelia.fi/2024/04/55-oppijoiden-kasityksia-jatkuvasta-oppimisesta-oppimista-estavia-tukevia-ja-mahdollistavia-tekijoita/>

PLEASE NOTE! THIS IS PARALLEL PUBLISHED VERSION / SELF-ARCHIVED VERSION OF THE OF THE ORIGINAL ARTICLE

This is an electronic reprint of the original article.

This version *may* differ from the original in pagination and typographic detail.

Author(s): Makkonen, Heli; Myller, Terhi; Airaksinen, Anne

Title: 55+ -oppijoiden käsityksiä jatkuvasta oppimisesta: oppimista estäviä, tukevia ja mahdollistavia tekijöitä

Version: publisher's pdf

Please cite the original version:

Makkonen, H., Myller, T., Airaksinen, A. (2024). 55+ -oppijoiden käsityksiä jatkuvasta oppimisesta: oppimista estäviä, tukevia ja mahdollistavia tekijöitä. Pulssi-portaali 3.4.2024.

<https://www.karelia.fi/2024/04/55-oppijoiden-kasityksia-jatkuvasta-oppimisesta-oppimista-estavia-tukevia-ja-mahdollistavia-tekijoita/>

55+ -oppijoiden käsityksiä jatkuvasta oppimisesta: oppimista estäviä, tukevia ja mahdollistavia tekijöitä

3.4.2024

Jatkuvan ja elinikäisen oppimisen merkitystä on viime aikoina tarkasteltu osana aktiivista ikääntymistä. Tässä puheenvuorossa kerromme, millaisia ajatuksia ja käsityksiä yli 55- vuotiaat oppijat toivat itse esille jatkuvasta ja elinikäisestä oppimisesta AliVe-hankkeen yhteiskehittämisen ensimmäisissä työpajoissa. Tarkastelutapamme on induktiivinen.

AliVe-hankkeen (Myller, Makkonen & Airaksinen 2023) 55+ -oppijoille suunnatut osallistavat yhteiskehittämisen työpajat toteutuivat maaliskuussa 2024. Ensimmäinen työpaja järjestettiin Joensuussa Tikkarinne-kampuksella ja siihen osallistuivat kaupungissa asuvat 55+ -oppijat. Työpajassa oli mukana neljä naista. Maaseudulla asuvien 55+ -oppijoiden työpaja järjestettiin Teams-työpajana samanlaisella sisällöllä ja rakenteella kuin kampuksella järjestetty työpaja. Maaseudun työpajan osallistajat olivat kotoisin Pohjois-Karjalan maaseutualueilta ja mukana oli kaksi naista sekä neljä miestä. Molempien työpajojen kesto oli yksi tunti ja 45 minuuttia.

Työpajojen eteneminen ja rakenne oli molemmissa työpajoissa samankaltainen. Ensimmäisenä osallistujia pyydettiin esittelemään itseään ja ajatuksiaan siitä, mikä sai innostumaan ja lähtemään mukaan yhteiskehittämiseen. Sen jälkeen työpajassa aloitettiin keskustelu ikääntyvien 55+ -oppijoiden ideaalista jatkuvasta ja elinikäisestä oppimisesta. Keskustelun ja tiedontuottamisen tarkoituksena oli muodostaa yhteistä ymmärrystä ja yleiskuva osallistujien käsityksistä ja ajatuksista liittyen ideaaliin tai unelmien jatkuvaan ja elinikäiseen oppimiseen. Arkielämän olemassa olevia pidäkkeitä tai rajoitteita ei tarvinnut huomioida, vaan osallistujia pyydettiin tarkastelemaan ideaaleja reunaehdoja, joita juuri 55+ -oppijoiden jatkuvassa oppimisessa tulisi huomioida.

Ajatuksia ja käsityksiä ideaaleista jatkuvan oppimisen mahdollisuuksista

55+ -oppijoiden ajatuksia ja käsityksiä ideaaleista jatkuvan oppimisen mahdollisuuksista pyrittiin tunnistamaan neljän alakysymyksen avulla: 1) Mikä motivoi sinua oppimaan? 2) Mitkä aiheet kiinnostavat sinua? 3) Millaisia esteitä jatkuvalla oppimiselle on? 4) Mikä tukee jatkuvaa oppimista? Keskustelu oli erittäin vilkasta molemmissa ryhmissä. Kaupunkiryhmässä kaikki osallistujat kirjasivat ajatuksiaan post-it -lapuille, ja samalla juteltiin ja jaettiin ajatuksia, välillä useampi yhtä aikaa.

Maaseudun ryhmässä ajatuksia kirjattiin Jamboard-alustalle, johon jotkut osallistujat kirjoittivat ajatuksiaan itse, ja osa kertoi ajatuksensa ääneen ja järjestäjät toimivat sihteereinä. Alla olevasta kuvasta (kuva 1) näkyy maaseudulla asuvien oppijoiden vastausten määrä jo heti ensimmäiseen kysymykseen. Toisaalta keskustelu polveili ja keskustelun sisältö meni limittäin eri kysymysten ollessa käsittelyssä, joten vastauksia saatiin jo ensimmäisen kysymyksen kohdalla joihinkin myöhemmin tarkasteltuihin kysymyksiin.

Kuva 1. Maaseudulla asuvien vastauksia työpajan ensimmäiseen kysymykseen, mikä innostaa oppimaan.

Mikä motivoi oppimaan ja millaiset aiheet kiinnostavat?

Sekä kaupungin että maaseudun työpajoissa tuli esille, että monenlaiset asiat motivoivat oppimaan. Esimerkiksi kaupungin työpajassa tuotiin vahvasti esille, että uuden oppiminen tuo merkityksellisyyden kokemuksia, vahvistaa itsetuntemusta ja kaiken kaikkiaan lisää hyvinvointia monella eri osa-alueella. Toisaalta esille tuli, että 55+ -oppijoille on tärkeää, että olisi tarjolla esimerkiksi oman ammatillisen osaamisen syventämiseen liittyviä opintoja. Oman osaamisen syventäminen tuotiin esille yhtenä motivoivana tekijänä.

Maaseudulla asuvien 55+ -oppijoiden työpajassa tuli vastaavasti esille jatkuvan oppimisen mukanaan tuoman hyvinvoinnin merkitys, uuden tiedon omaksuminen ihmisestä ja ihmisyydestä, sekä yleisesti itsensä kehittäminen, mutta myös erilainen käytännöllinen ja täsmätarpeisiin vastaava osaamisen kehittäminen. Keskusteluissa tuli esille esimerkiksi toive oppia musiikin teoriaa kuoroharrastuksen tueksi. Eräs osallistuja kertoi, miten kyseisiä opintoja on tullut kyllä vastaan aikaisemmin, mutta eivät ne ole silloin kiinnostaneet. Muita aiheita olivat esimerkiksi videoiden tekeminen, käytännöntaidot, kuten ruuanlaitto tai auton huoltaminen. Toiveita liittyi myös monenlaisten teknologisten ja digitaalisten taitojen edistämiseen, kuten tekoälyn käyttöön. Yhdessä tekeminen on usein opettavaista, mutta toisaalta todettiin, että toisten tapaaminen ja sosiaalinen ulottuvuus on yksi tärkeä motivaatiotekijä opintoihin osallistumisessa – tai se voi olla jopa toiminnan itsetarkoitus.

Millaiset tekijät tukevat tai estävät jatkuvaa oppimista kaupungissa ja maaseudulla?

55+ -oppijoiden jatkuvan oppimisen reunaehdoissa kiinnitettiin huomiota esimerkiksi yleisiin ikääntyvien jatkuvaa oppimista koskeviin asenteisiin, niin tukeviin kuin haastaviin asenteisiin ja niiden merkitykseen, jatkuvan oppimisen saatavilla olemiseen ja esteettömyyteen, opiskeluryhmän merkitykseen, opettajan asiantuntemukseen ja pätevyyteen sekä oppimisen merkitykseen yleisesti. Näitä tekijöitä kuvailtiin sekä jatkuvaa oppimista tukevinä että estävinä seikkoina.

Useissa työpajojen puheenvuoroissa nostettiin esille 55+ -oppijoiden oppimisen edellytysten tunnistaminen, eli ikääntyvän väestön monimuotoisuuden huomioiminen, työuravaiheet, asiantuntijuuden vaiheet, ikääntymisestä johtuvat toimintakykyyn liittyvät tekijät, kuten näön tai fyysisen toimintakyvyn aleneminen ja digikehityksestä poisputoaminen. Tärkeänä pidettiin, että 55+ -oppijoiden tarpeita ja edellytyksiä jatkuvalla oppimiselle tunnistettaisiin paremmin ja niihin reagoitaisiin ja tarveanalyysin pohjalta tarjottaisiin jatkuvan oppimisen mahdollisuuksia ikääntyville. Konsensus molemmissa työpajoissa oli, ettei se riitä, että vain tarjotaan joitakin opintoja. On tunnistettava niin yksilö-, yhteisö- kuin yhteiskuntatasolla ilmeneviä esteitä ja oppimista tukevia tekijöitä. Osallistujien mukaan esteitä tulisi pyrkiä poistamaan tai minimoimaan. Esille nousi esimerkiksi tilanne, jossa osallistujalla on heikko kuulo tai näkö, ja hän joutuu jatkuvasti pinnistelemaan kuullakseen tai nähdäkseen. Tämä voi haitata oppimiseen keskittymistä. Tähän tulee kiinnittää huomiota kaikkien opiskelijaryhmien kohdalla, mutta erityisesti, kun kohderyhmänä ovat iäkkäämmät oppijat.

Useissa puheenvuoroissa nostettiin esille opiskeluryhmän merkitys. Puheenvuoroissa mainittiin esimerkiksi, että ryhmä voi toimia kuin liima. Vaikka joskus ei jaksaisi lähteä opiskelemaan itse oppimisen vuoksi, voi sinne haluta lähteä ryhmän vuoksi. Tästä oltiin hyvin yhtä mieltä. Ryhmän merkitys tuli esille myös siinä, että ryhmästä saa vertaistukea. Ryhmässä opitaan toisilta, voidaan jakaa kokemuksia ja asiantuntemusta.

Kaupungissa asuvien oppijoiden työpajassa tuotiin esille yhteiskunnalliset reunaehdot, jotka eivät kannusta 55+ -oppijoita opiskelemaan. Esille tuotiin kokemuksia, että esimerkiksi työttömänä tai osa-aikatyössä ollessa opiskelu on todella hankalaa, johtuen lainsäädännön ja ohjeistusten rajoituksista. Työttömänä ollessa opiskelu ei osallistujien mukaan saa olla katsottavissa päätoimiseksi, muutoin sillä olisi heikentävä vaikutus taloudelliseen tilanteeseen. Myös työntajien rooli jatkuvan oppimisen edistämässä tuotiin esille, samoin epätasa-arvoisuus jatkuvan oppimisen mahdollistamisessa eri työpaikkojen välillä. Osassa työpaikoista kouluttautuminen on mahdollista ja siihen kannustetaan, mutta osallistujien kokemusten mukaan näin ei ole kaikkialla. Taloudellisen tuen puutteet, aikuiskoulutustuen mahdollinen lakkauttaminen kuluvalla hallituskaudella sekä soveltuvien ja sopivien opintokokonaisuuksien puuttuminen sekä ikääntyvien 55+ henkilöiden tarpeiden huomiotta

jättäminen jatkuvan oppimisen tarjonnassa, nähtiin oppimista haastavina tekijöinä. Muutoin jatkuvan oppimisen reunaehtojen tarkastelussa aineistosta on vaikeaa tunnistaa selkeitä eroja kaupunkiryhmän ja maaseuturyhmän välillä.

Ajatuksia ja kokemuksia ideaaleista jatkuvan oppimisen toteutuksista

Ideaaliin jatkuvan oppimisen toteutukseen liittyviä ajatuksia pyrittiin myös etsimään neljän alakysymyksen avulla: 1) Miten haluaisit oppia? 2) Missä haluaisit oppia? 3) Millaisessa ryhmässä haluaisit oppia ja 4) Millaiset kurssit olisivat ideaaleja? Keskustelu ja työpajan toteutus eteni samalla tavoin kuin edellisessä vaiheessa. Vastaukset eivät noudattaneet aina välttämättä juuri tiettyä kysymystä, vaan kaikkiin kysymyksiin saatiin vastauksia työpajan eri vaiheista.

Missä ja miten halutaan oppia kaupungissa ja maaseudulla?

Jatkuvan oppimisen ideaaliin toteutukseen liittyvästi esille nousi jonkin verran selkeitä eroja maaseudulla ja kaupungissa asuvien työpajaan osallistujien välillä. Kaupunkiryhmässä useampi osallistuja toi esille ajatuksen, että oppiminen voisi tapahtua jossakin luontoympäristössä, nuotiolla tai luonnossa liikkuen. Vastaavanlaista toivetta ei tullut maaseudun ryhmästä, vaikka moni osallistujista kertoikin, miten suuri merkitys luonnon läheisyydellä on siihen, että he haluavat ehdottomasti asua maaseudulla. Moni maaseudun työpajan osallistujista oli paluumuuttaja, ja muuttanut työuran jälkeen takaisin maaseudulle.

Maaseudun ryhmässä ehdotettiin, että ideaali toteutus voisi olla esimerkiksi sellainen, jossa eri kylillä kokoontuisi pienryhmiä saman etäyhteyden päästä, ja ohjaaja vetäisi samanaikaisesti useaa ryhmää etänä. Tämä ei tullut esille kaupunkityöpajassa.

Etä-/lähitapaamiset eivät korostuneet kummassakaan työpajassa, vaan molemmille nähtiin paikkansa ja molemmissa nähtiin olevan hyötyjä. Kaupungin työpajassa todettiin, että toteutustapaa itsessään ei voi

määritellä hyväksi tai huonoksi. Osallistujien tarpeet ovat hyvin moninaisia, ja eri ihmisille ja erilaisiin tarpeisiin sopivat erilaiset toteutustavat. On kuitenkin hyvä, jos oppijalla on mahdollisuus valita toteutustavoista se itselle sopivin. Maaseudulla asuvat totesivat kuitenkin, että yhden tai kahden tunnin koulutukseen ei kannata lähteä ajamaan 50 kilometrin päähän.

Lisäksi maaseudun työpajassa tuli esille, että maaseudulla on aktiivisia ikääntyviä, jotka järjestävät itse pieniä tapaamisia jonkin teeman tai asian ympärillä ja kutsuvat mukaan pienen porukan. Asiantuntevan ohjaajan merkitystä kuitenkin korostettiin molemmissa työpajoissa. Osallistujat pitivät erittäin tärkeänä sitä, että ohjaajalla on syvällinen tieto ja osaaminen sekä opetettavasta aiheesta että pedagogista silmää ryhmätoimintaan. Ohjaajan hyvät teknologiset taidot ja opetuksen sujuvuuden merkitys tuotiin esille tärkeinä tekijöinä.

Millaisessa ryhmässä ja millaisia kursseja haluaisit oppia?

Molemmissa työpajoissa, niin kaupungin kuin maaseudun ryhmässä, sekä heterogeeninen että homogeeninen opiskeluryhmä nähtiin toimivaksi opiskelumuodoksi. Esille tuli käsitys, että heterogeenisessä ryhmässä, jossa osallistujat ovat esimerkiksi eri kulttuuritaustoista ja eri-ikäisiä, voidaan jakaa tarinoita, osaamista ja tieto sukupolvien välillä.

Homogeeninen ryhmä todettiin puolestaan sopivaksi täsmäkoulutukseen, jossa osallistujat pääsevät suoraan esimerkiksi syventämään jotakin asiantuntijuuden osa-aluetta. Toisilta oppiminen sekä omien näkökulmien laajentaminen yhteisten keskusteluiden kautta koettiin tärkeiksi. Toisaalta myös itsenäisen opiskelun mahdollisuutta pidettiin tärkeänä, esimerkiksi etäopinnoissa, jotka kohdentuvat tiettyihin teemoihin.

Esimerkiksi seuraavanlaisia kursseja ideoitiin ja pidettiin tarpeellisena:

- Eläkkeelle valmennuskurssi kaikille 55 + -oppijoille työpaikasta riippumatta – kuinka valmistaudun eläkkeelle ja eläkkeen jälkeiseen elämänvaiheeseen?
- Sukupolvien väliset kohtaamiset luontoympäristössä.

- Terveyden ja hyvinvoinnin merkitys ikääntyessä, mentorointinäkökulma.
- Ihmisenä kehittyminen ja kasvaminen. Keskustelu- ja vuorovaikutteinen ryhmä, alustuksia esim. kognitiivisesta, henkisestä, ja fyysisestä toimintakyvystä.
- Käytännön taidot arjessa.
- Digitukikurssit, hidas tempo, asiantunteva ja kärsivällinen ohjaaja.

Onnistuneet työpajat saavat jatkoa loppukevällä

Työpajat onnistuivat niin järjestäjien kuin osallistujien mielestä jopa yli odotusten. Osallistujia yhdisti kiinnostus käsiteltävää aihetta kohtaan sekä innostuneisuus yhteiseen ajatustenvaihtoon. Työpajojen välitön palaute niiden päättymisen jälkeen oli, että keskustelu oli intensiivistä, monipuolista, ryhmään osallistujat saivat äänensä kuuluville ja esille tuli paljon mielenkiintoisia, ja ajatuksia herättäviä kokemuksia ja näkemyksiä. Erään osallistujan mukaan *”tämä oli mielenkiintoisempaa kuin osasi etukäteen odottaa.”* Työpajoissa esille tulleet näkökulmat ja alustavat tulokset saattavat jopa ravistella joitakin ennako-oletuksia ja käsityksiä ikääntyneiden jatkuvasta ja elinikäisestä oppimisesta. Loppukeväältä ryhmien kanssa järjestetään vielä uudet työpajat, joista kerromme myöhemmin lisää.

Lähteet:

Myller T., Makkonen H. & Airaksinen A. (2023). [Kansainvälisessä AliVe-hankkeessa kehitetään ikäystävällistä jatkuvaa oppimista](#). Pulssi-portaali, (26.3.2024).

Kirjoittajat:

Heli Makkonen, yliopettaja, projektiasiantuntija, AliVe-hanke, Karelia-ammattikorkeakoulu

Terhi Myller, yliopettaja, projektipäällikkö AliVe-hanke, Karelia-ammattikorkeakoulu

Anne Airaksinen, projektiasiantuntija, AliVe-hanke, Karelia-ammattikorkeakoulu